

Puuetega laste vastane vägivald: õigusaktid, poliitika ja programmid Euroopa Liidus

Kokkuvõte

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 24 tagab kõikidele Euroopa Liidu (EL) lastele üldise õiguse kaitsesele. See hõlmab õigust vabalt väljendada oma seisukohti, õigust säilitada suhted oma vanematega ja õigust sellele, et lastega seotud toimingutes seatakse esikohale nende parimad huvid. Artikkel 3 tagab ELis igapäevase õiguse kehalisele ja vaimsele puutumatusele, samal ajal kui artikkel 26 tunnustab puuetega inimeste õigust saada kasu meetmetest, mille eesmärk on tagada nende integratsioon ning osalemine ühiskonnas.

Puuetega lastel esineb põhiõiguste kasutamisel olulisi takistusi. Nad on sageli ühiskonnast kõrvale jäetud, elades mõnikord oma perekonnast kaugel hoolekande- või muus asutuses. Puuetega lapsed ei saa juurdepääsu põhiteenustele, nagu tervishoid ja haridus, kogevad häbimärgistamist ja diskrimineerimist ning seksuaalset, füüsilist ja psühholoogilist vägivalda.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA) korraldas puuetega laste vastase vägivalda uuringu, keskendudes selle vägivalda ulatusele, vormidele, põhjustele ja keskkonnale. Käesolevas kokkuvõttes on esitatud FRA peamised uuringutulemused, mis on täismahus avaldatud aruandes „*Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU*” (vt Lisateave).

Puudega laste vastane vägivald: põhiõiguste küsimus

Rahvusvahelistes ning Euroopa õigus- ja poliitika- raamistikutes tunnustatakse, et puuetega laste vastase vägivalda probleem vajab poliitikalikajundajate ja praktikute erilist tähelepanu. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) lapse õiguste konventsioon ja puuetega inimeste õiguste konventsioon on olulised

Andmete kogumine ja ulatus

FRA analüüsis uuringu jaoks kõigi 28 ELi liikmesriigi dokumente, hinnates puuetega laste vastast vägivalda käsitlevaid õigus- ja poliitikasätteid ning riiklikke meetmeid kõnealuse vägivalda ärahoidmiseks ja selle eest kaitsmiseks.

Lisaks korraldati poolstruktureeritud küsimustikel põhinevad individuaalsed vestlused sidusrühmadega määratud asutustest, mis kuuluvad puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise riiklikku raamistikku. Need vestlused korraldati 13 ELi liikmesriigis: Austria, Bulgaaria, Horvaatia, Itaalia,

Leedu, Madalmaad, Poola, Portugal, Rootsi, Sloveenia, Taani, Tšehhi Vabariik ja Ühendkuningriik.

Vastanud sidusrühmad hõlmavad avaliku sektori asutusi, tervishoiutöötajaid, haridustöötajaid ja puuetega lastele teenuste osutajaid, kodanikuühiskonna organisatsioone (sh puuetega inimesi esindavad organisatsioonid), lastevanemate organisatsioone, ohvrite tugiorganisatsioone, lapse õiguste valdkonnas töötavaid vabaühendusi ning erinevaid inimõiguste kaitse asutusi, nagu riiklikud inimõiguste kaitse organisatsioonid ja ombudsmanid..

tagamisel, et puuetega lapsi kaitstakse vägivalda eest. Üks neist käsitleb konkreetselt lapsi ja teine puudega elamist. Lapse õiguste konventsiooni on ratifitseerinud kõik ELi liikmesriigid ja puuetega inimeste õiguste konventsiooni on 2015. aasta septembri seisuga ratifitseerinud 25 ELi liikmesriiki. 2010. aastal ühines puuetega inimeste õiguste konventsiooniga ka Euroopa Liit, mis tähendab, et see konventsioon on nüüd ELi õiguskorra lahutamatu osa ning kõik liidu õigusaktid ja tavad peavad olema selle nõuetega kooskõlas.

Mõlema nimetatud ÜRO konventsiooni järelevalveorganid on puuetega laste vastast vägivalda üksikasjalikumalt käsitletud erinevates üldistes märkustes ja lõppjäreldestes osalisriikide aruannete kohta. Liikmesriigid on puuetega laste kaitsevajadusi samuti mitmel moel tunnustanud, näiteks vägivalda kriminaliseerimisel või asjakohase riikliku poliitika väljatöötamisel. Puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee soovib oma hiljutistes lõppjäreldestes Euroopa Liidule võtta vajalikud meetmed puuete arvessevõtmiseks kõikides õigusaktides, poliitikameetmetes ja strateegiates, mis käsitlevad vägivalda, kuritarvitamise ja ärakasutamise vastu võitlemist.

Puuetega laste vastast vägivalda on raske tõendada, kuna ametlikus statistikas need lapsed sageli ei kajastu. Puuetega laste arvu kohta on vähe usaldusväärseid hinnanguid, sest puude määratlused on aegunud ja erinevad, puuduvad usaldusväärsed meetodid puudeid (eriti laste puudeid) käsitlevate andmete kogumiseks ning puuete levimuse andmete kogumise viisid on riigiti erinevad. 2011. aasta maailma puuetega inimeste aruandes hinnatakse 2004. aasta ülemaailmset haiguskoormuse uurinut tsiteerides keskmise ja raske puude keskmiseks ülemaailmseks levimuseks 0–14aastastel lastel 5,1%. See vastab umbes 93 miljonile lapsele maailmas. ELis puudub puuetega lapsi käsitlevate andmete ühtne allikas.

Kuigi puuetega laste vastase vägivalda ulatuse kohta on samuti vähe andmeid, märkisid käesolevas uurin-gus vastanud, et selliste laste kuritarvitamine on väga levinud. UNICEFi hinnangul kogevad puuetega lapsed füüsilist ja seksuaalset vägivalda ning hoolitussejätmist kolm kuni neli korda suurema tõenäosusega kui puueteta lapsed.

„Puuetega lapsed on väga haavatavad, palju haavatavamad kui kõik teised lapsed.“ (Laste õigustega tegeleva vabauhenduse esindaja, Madalmaad)

„See kahtlemata toimub nendega. Olukord on [...] väga tõsine. Ilmselt moodustavad juhtumid, millega tegeldakse, vaid murdosa tegelikust arvust [...]. See on palju suurem probleem, kui me arvame.“ (Kliiniline psühholoog, Tšehhi Vabariik)

Puuetega lapsed võivad langeda vägivalda ohvriks eri kohtades, sealhulgas koolis, kodus või hooldekandea-sutusel. Võrreldes täiskasvanutega on kõik lapsed oma arengutaseme, piiratud õigus- ja teo-võime ning vanematest või teistest hooldajatest sõltuvuse tõttu haavatavas olukorras. Puude korral on lapse olukord veelgi raskem. Puuetega lapsed kogevad rohkem vägivalda, nagu ka puudega seotud vägivaldavorme, mis erinevad puueteta laste kogetud vägivaldast. Need hõlmavad puudega seotud eelarvamustest ajendatud vägivalda, vabadusevõtmist, seksuaalset kuritarvitamist igapäevaste hügieeniprotseduuride käigus, ravimisel kasutatavat vägivalda ja liigset ravimikasutust. Uuringud näitavad, et puuetega lapsed on psühholoogilise, seksuaalse ja füüsilise kuritarvitamise suhtes eriti haavatavad ning see võib mõjuda nende elule laastavalt.

„Puuetega lapsed kuuluvad kõige häbimärgistatute ja tõrjutute laste hulka ning võib öelda, et vägivallarisk on nende puhul märkimisväärselt suurem, sest ühiskond ei rabe neid ja neisse suhtutakse tavaliselt negatiivselt.“ (Avaliku sektori asutuse esindaja, Bulgaaria)

Puuetega laste sotsiaalne eraldatus ja häbimärgistamine ning nende konkreetne olukord ja suurem sõltuvus hooldusest – kodus, hooldekeskustes ja hooldekandea-sutusel – suurendab mitmel põhjusel puuetega laste vägivallariski. Puuded muudavad lapsed sageli n-ö lihtsateks sihtmärkideks, sest neil ei pruugi olla enda kaitseks vajalikke oskusi, neil võib esineda takistusi vägivallast teatamisel või nende kaebustesse ei pruugita suhtuda tõsiselt. Täiendav risk võib olla sugu, etniline päritolu ja ümberasunu või sotsiaal-majanduslik seisund. Nende vägivallariski suurendavate tegurite mõju mitmekordistub, kui lastekaitseteenuste osutajad ei reageeri puuetega laste erivajadustele asjakohaselt – olgu siis põhjus koolitatud spetsialistide kättesaamatus või puudumine.

„Meie hinnangu kohaselt oleks [...] mustanahalisel hariduslike erivajadustega poisil väikese sissetulekuga perest koolist väljalangemise tõenäosus 168 korda suurem kui hariduslike erivajadusteta tüdrukul jõukamast piirkonnast.“ (Vastanu riiklikust inimõiguste kaitse asutusest, Ühendkuningriik)

Puuetega lapsed jäetakse sageli lastekaitseteenustest või puueteta lapsohvritele suunatud algatustest kõrvale. See suurendab tõenäosust, et puuetega lapsed jäävad üldiste lastekaitseteenuste ja spetsiaalselt puuetega inimestele ettenähtud teenuste puhul kahe silma vahele. Lisaks osutavad puuetega lastele teenuseid sageli mitu organisatsiooni või eri asutused, kes ei kooskõlasta asjakohaselt oma jõupingutusi.

„Võib juhtuda näiteks, et kolm asutust tegutsevad paralleelselt, kuid ei loo teabevahetusvõrgustikku, ei kooskõlasta juhtumitega tegelemist või ei koordineeri mõnd tegevuslõiku. Nad oleksid palju tõhusamad, kui nad oleksid omavahel seotud ja võrgustunud, kui nad vahetaksid teavet.“ (Vastanu riiklikust inimõiguste kaitse asutusest, Horvaatia)

Lastekaitseteenused, aruandlusmehhanismid ja ohvriabi teenused ei arvesta sageli puuetega laste vajadusi, seades täiendavad takistused nende isikute teele, kes soovivad saada toetust, püüavad teatada kuritarvitamisest või taotlevad õiguskaitsset. Euroopa Komisjoni aruteludokumentis „*Coordination and cooperation in integrated child protection systems*“ (Integreeritud lastekaitseteenuste koordineerimine ja koostöö) on rõhutatud vajadust tagada riiklike lastekaitseteenuste juurdepääsetavus haavatavas olukorras lastele, sealhulgas puuetega lastele.

Põhitulemused ja tõendipõhised nõuanded

FRA leiab oma uuringu põhjal, et poliitikakujundajad ja asjaomased sidusrühmad peaksid kogu ELis koondama oma jõupingutused puuetega laste vastase vägivalda vastu võitlemisel ning nende tõhusal kaitsmisel kuritarvitamise ja tõrjumise eest allpool nimetatud tegevusvaldkondadele.

Kaasavamate lastekaitseteenuste loomine

Puuetega laste vastase vägivalda ärahoidmise ja käsitlemise meetmed on tõhusaimad, kui need on terviklikud ja valdkonnaülelised. FRA uuring näitab, et kaasata tuleb kõik lapse elus olulised isikud – alates perekonnast, kogukonnast, spetsialistidest ja hoolekandeasutustest ning lõpetades üldsusega – ja jõupingutused peaksid olema neile suunatud.

Puudega kombineeritult suurendavad vägivallariski muud tegurid, nagu lapse sugu, sotsiaal-majanduslik, etniline või rändaja taust. Seepärast on oluline tunnustada riski mitmetahulisust, võtta ennetusmeetmeid ning töötada välja teenused ja meetmed mitmekülgse toetuse pakkumiseks. Paljud vastanud rõhutasid, et varajase sekkumise süsteemid on puuetega laste puhul sageli ebapiisavad ega suuda riskiolukordi kiiresti tuvastada ja neile ruttu reageerida.

Lastekaitseteenustel on oluline roll tagamisel, et puuetega laste mitmesuguseid vajadusi võetaks piisavalt arvesse. Mõnikord ei suuda need teenused siiski tagada puuetega laste erivajaduste arvessevõtmist ning jäävad sageli nii füüsilistel põhjustel kui ka vajalike oskuste või väljaõppega töötajate puudumise tõttu kättesaamatuks.

Puuetega lastele ja täiskasvanutele suunatud üldiste teenuste ja meetmete puhul jäetakse sageli tähelepanuta puuetega laste erilised toetusvajadused ja takistused, mis võib piirata teenuste kättesaadavust.

Liikmesriigid on kehtestanud puuetega laste vastase vägivalda vastu võitlemiseks erinevad poliitilised lähenemisviisid. Osa käsitleb puuetega laste kaitses lastekaitsepoliitika raames, teised käsitlevad seda puuetega inimeste õiguste alases poliitikas ning kolmandad on välja töötanud eripoliitika, mis tegeleb kõikide laste vastase vägivallaga koolis või kodus. Need üldised poliitikasuunad tunnistavad küll puuetega laste suuremat vägivallariski, kuid ei näe sageli ette konkreetseid meetmeid. Enamik vastanuid kinnitas, et poliitikal peaks olema terviklik eesmärk ning see peab hõlmama kõiki lapsi – sealhulgas puuetega lapsi – ja vältima seega laste eri rühmade käsitlemist eraldi õigusaktides (põhjalik analüüs on esitatud täieliku aruande punktides 2.2, 3.1, 3.3 ja 4.6).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

ELi liikmesriigid peaksid kasutama puuetega laste vastase vägivallaga tegelemiseks integreeritud lähenemisviisi. Lastele või puuetega inimestele suunatud üldises poliitikas tuleks tunnustada puuetega laste suuremat vägivallariski ning kehtestada konkreetsed erimeetmed ja luua kättesaadavad tugiteenused. Selline integreeritud lähenemisviis aitab tagada, et puuetega laste kaitse kuulub üldise riikliku lastekaitse süsteemi alla ning kõik vägivallaohvritest lastele suunatud meetmed ja tugiteenused on vanuse-, soo- ja puudetundlikud.

Lastekaitseteenused peaksid pakkuma puuetega lastele ja nende perekondadele igakülgset toetust. Need peaksid arvestama ka muid tegureid, mis võivad lapse vägivalla suhtes haavatavamaks muuta, nagu sugu, etniline päritolu ja sotsiaal-majanduslik taust. Ennetusprogrammid võivad hõlmata varajase sekkumise programme, teadlikkuse suurendamise meetmeid, koolitust vastutustundliku lastekasvatuse ja perekonna toetuse küsimustes ning koormuse vähendamise programme.

ELi liikmesriigid peaksid tagama, et avaliku sektori asutused jälgivad puuetega laste olukorda, eriti seoses vägivallaga. Nad peaksid vajaduse korral kaasama puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 33 lõike 2 kohaselt loodud sõltumatu järelevalvemehhanismi ning riiklikud inimõiguste kaitse organisatsioonid.

Puuetega laste kaitse õigus- ja poliitikaraamistike tõhustamine

Vastanud nimetasid hulga probleeme lastevastase vägivallaga tegelemisel ja tõhusal süüdistuste esitamisel lastevastaste kuritegude eest. Need hõlmavad puuetega laste kohtus usaldusväärseteks tunnistajateks pidamisel esinevaid probleeme, koolitatud spetsialistide puudust, eakohaste ja kättesaadavate kaebuste esitamise mehhanismide puudust ning vähest teatamist asjaomastest juhtumitest.

FRA uuring näitab, et enamik ELi liikmesriike peab puuet ja vanust vägivallakuritegude puhul raskendavateks asjaoludeks. Liidu tasandil kaitsevad puuetega lapsi vägivalla eest mitu direktiivi. Direktiiv 2011/93/EL, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust, ja direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded (ohvrite õiguste direktiiv), püüdlevald kriminaalõiguse sätete, sealhulgas lapsohvrite toetamist, kuritegudest teatamist ja õigusrikkujate vastutusele võtmist käsitlevate sätete teatava ühtlustamise poole.

Vaid 13 ELi liikmesriigi kriminaalseadustikus käsitletakse sõnaselgelt puudel põhinevaid eelarvamusi. Neist vaid mõnes eristatakse vihkamisest ajendatud süütegu raskendavate asjaoludeta toimepandud süüteost rangemate karistuste kasutamise, et rõhutada eelarvamustega seotud süütegude raskust. Enamikus neist on eelarvamusi ajend määratletud raskendava asjaoluna.

Euroopa Komisjon on võtnud vastu nii laste õiguste poliitikat kui ka puuetega inimeste poliitikat käsitlevad poliitikadokumendid – vastavalt lapse õigusi käsitlev ELi tegevuskava ja Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020. Mõlemas osutatakse puuetega laste õigustele. Lisaks on komisjon moodustanud kaks liikmesriikide esindajate rühma: ühes osalevad lapse õiguste ja teises puuetega inimeste õiguste eksperdid. See võimaldab teha koostööd ning vahetada teavet, kogemusi ja häid tavasid. ELile kui puuetega inimeste õiguste konventsiooni osalisele on tema pädevuse piires siduvad konventsioonis sätestatud kohustused. ELi esialgset aruannet käsitlevates lõppjärelustes soovitas puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee konkreetselt, et kõikides puuetega inimestega seotud strateegiates käsitletak ja võetaks arvesse puuetega poiste ja tütarlaste õigusi.

Euroopa Parlamendis on kaks eraldiseisvat fraktsioonidevahelist rühma – üks lastega ja teine puuetega inimeste poliitikaga seotud küsimustega tegelemiseks. Need struktuurid võivad suurendada tähelepanu, mida aruteludes ja meetmetes pööratakse puuetega lastele ja eelkõige nende kaitsmisele vägivalla eest (vt täieliku aruande 1. ja 2. peatükk).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

ELi liikmesriigid peaksid tagama, et ohvriabiteenused ning kohtulikud ja kohtuvälised õiguskaitsemehhanismid on vägivallaohvritest puuetega lastele ja nende perekondadele täielikult kättesaadavad. Nad peaksid aktiivse teavituspoliitika abil edendama ka juhtumitest teatamist ja nende registreerimist. Õiguskaitsemehhanismid peaksid ette nägema eakohase ja puudega sobiva majutuse ning professionaalse toe.

Liikmesriigid peaksid tagama, et puuetega laste vastase vägivalla juhtumite uurimisel ja nende suhtes järelemeetmete võtmisel, sealhulgas ohvrite õiguste direktiivi kohaselt nõutaval individuaalsel hindamisel osalevad erikoolituse läbinud töötajad.

Liikmesriigid peavad tagama, et vanust ja puuet käsitletakse seksuaalvägivalla puhul raskendavate asjaoludena, nagu on sätestatud laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lastepornovastast võitlust käsitlevas direktiivis. Nad peaksid kaaluma puude lisamist võrdsel alusel teiste eelarvamuslike ajenditega ja kehtestama eelarvamusel ajendatud süütegude eest rangemad karistused, nagu on soovitatud FRA dokumendis „Equal protection for all victims of hate crime – The case of people with disabilities“ (Võrdne kaitse kõikidele vihakuritegude ohvritele. Puuetega inimeste juhtum).

Euroopa Komisjon peaks kaaluma tervikliku õiguspõhise puuetega laste strateegia lisamist lapse õigusi käsitleva ELi tegevuskava ja muude lapse õigusi puudutavate poliitikameetmete tulevasele läbivaatamisele. Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020 vahekokkuvõte peaks sisaldama sõnaselgeid meetmeid puuetega laste õiguste kaitseks, edendamiseks ja järgimiseks ning viitama konkreetselt vägivalla ärahoidmisele.

Koordineerimise tagamine ja puuetega laste koordinatsioonikeskuse määramine

Vastanud rõhutasid, et puuetega laste vastase vägivalla ärahoidmiseks on oluline terviklik raamistik, mis ühendab kõik lastekaitstes osalevad asutused. Selline raamistik peaks hõlmama puuetega inimeste organisatsioone ning puuetega lapsi ja nende perekondi esindavaid organisatsioone. Vastanud rõhutasid, et koostöö peab algama strateegiate ja tegevuskavade väljatöötamise etapis ning seejärel kajastuma poliitika tegelikult elluviimises ja teenuste osutamises.

Puuetega lastele suunatud teenuseid töötavad sageli välja eri isikud. Kattuvuste ja lünkade vältimiseks on äärmiselt oluline korrapärane ja koordineeritud koostöö. Vastanud märgivad siiski, et koostöö puudumine takistab sageli teenuste tõhusat osutamist, ametlikud koordineerimismehhanismid puuduvad või neid ei rakendata tegelikult ning koostöö on peamiselt mitteametlik ja toimub väljaspool loodud kanaleid. Isegi kui ametlikud koordineerimismehhanismid on sisse seatud, ei arvesta need sageli puuetega laste eririske ja suuremat haavatavust vägivalla suhtes. Spetsialistidel puuduvad üldiselt pädevus ja teadmised, et nõuetekohaselt tegelda võimalike riskiolukordadega ning puuetega laste kuritarvitamise juhtumitega.

Lisaks märkisid vastanud, et spetsialistide rühmadel – nagu politsei-, sotsiaal-, tervishoiu- ja haridustöötajad – puuduvad ühtsed menetlused, ning rõhutasid, et sageli puudub isegi ühine arusaamine, kuidas puuetega laste kuritarvitamist ära tunda ja sellega tegelda (vt täieliku aruande punktid 2.2, 2.3, 4.4 ja 4.5).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

ELi liikmesriigid peaksid kaaluma riikliku puuetega laste koordineerimise määramist, nagu on soovitatud lapse õiguste konventsiooni komitee üldises märkuses nr 9, et tagada asjakohane koordineerimine kõikide isikute vahel nii avalikus kui ka erasektoris, kes pakuvad puuetega lastele teenuseid ja tuge. See koordineerimiskeskus peaks tegema tihedalt koostööd ja koordineerima puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendavate riiklike mehhanismidega, mis on määratletud konventsiooni artiklis 33.

Liikmesriigid võiksid selliste riiklike koordineerimiskeskuste töö hõlbustamiseks luua kohalikul tasandil riikliku poliitika ja meetmete rakendamise järelevalve eest vastutavate koordineerimismehhanismide võrgustiku, mis parandab koostööpõhist ja integreeritud reageerimist vägivallajuhtumitele ning tagab piisava kutsealaülese suutlikkuse riskiolukordade hindamiseks. Sellised koordineerimismehhanismid võiksid ühendada tervishoiu-, sotsiaal- ja haridussektori spetsialiste, kohtuid, sotsiaaltöötajaid, ohvrite tugiorganisatsioonides töötavaid praktikuid, andmekaitseametnike esindajaid ning puuetega laste ja nende perekondade organisatsioonide esindajaid. See aitaks vältida reageerimise killustatust ja parandada puuetega lastele suunatud teenuste koordineerimist.

Liikmesriigid peaksid kaaluma puuetega laste vastase vägivalla ärahoidmise ja sellele reageerimise eest vastutavate asutuste tegevuskorra ühtlustamist näiteks selliste sihipärase vastastikuse mõistmise memorandumite abil, milles on selgelt kindlaks määratud kohustused, menetlused ja suunamismehhanismid. Teine tõhus viis koostöö edendamiseks on korraldada kohustuslikke koolituskursusi, kus osalevad eri valdkondade spetsialistid.

Ühiskonna hoiakute muutmine, mitmekesisuse edendamine ja eraldatuse vastu võitlemine

Puuetega laste vastasel vägivallal on palju vorme ja see toimub eri kohtades. Vastanud märkisid erinevad vägivalla põhjused, alates ühiskonna eelarvamustel põhinevatest negatiivsetest hoiakutest ning puudulikest teadmistest ja arusaamadest puude kohta kuni kutsealaste või isiklike hoiakuteni, mille aluseks on „teiste“ mittesallimine.

Sotsiaalne tõrjutus ja eraldatus suurendavad vastanute sõnul puuetega laste vastase vägivalla riski eri kohtades. Nad märkisid, et puuetega laste eraldamine hoolekandeesutustesse piirab nende suhtlust üldsusega, takistades laialdast teadlikkust ja arusaama puuetest.

Vastanud rõhutasid ka, et puuetega lastel, kellel on muid haavatavusi – sotsiaal-majandusliku seisundi, etnilise päritolu, ümberasunu seisundi või soo tõttu –, on suurem vägivallariisk (vt täieliku aruande punkt 3.2 ja 4. peatükk).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

ELi liikmesriigid ja EL peaksid välja töötama teadlikkuse suurendamise ja kättesaadava teabe kampaaniad, et suurendada teadlikkust puuetega inimeste õiguste konventsioonist, edendada mitmekesisust ja võidelda eelarvamustega ning puuetega laste ühiskondliku häbimärgistamise ja eraldamise vastu. Sellised kampaaniad peaksid olema suunatud üldsusele, vanematele, lastele ning nende lastega töötavatele ametnikele ja spetsialistidele. Neid kampaaniaid võiksid korraldada mitmesugused riigi tasandi institutsioonid, nagu asjakohased ministeeriumid, riiklikud inimõiguste kaitse asutused, vabaühendused ja andmekaitseametnikud.

Lastele suunatud ennetusmeetmete ja laste osalemise edendamine

Uuring näitab, et ELi liikmesriigid on võtnud puuetega laste vastase vägivallaga tegelemiseks hulga eri rühmadele (sh lastele) suunatud meetmeid. Ometigi ei ole puuetega laste kaasamine tavategevustesse alati tagatud. Vastanud märkisid, et puuetega lapsed jäetakse eraldatuse tõttu sageli kõrvale ametlikest ja mitteametlikest tegevustest, mille käigus õpetatakse lapsi riske ära tundma ja vägivaldale reageerima.

Peamine riskitegur on vastanute sõnul see, et puuetega lapsed ei saa aru, mis on kuritarvitamine. Paljud puuetega lapsed ei pruugi teada, et teatav käitumine on lubamatu, eriti seksuaalse kuritarvitamise korral.

Laste ja puuetega inimeste osalemise edendamine on üks lapse õiguste konventsiooni ja puuetega inimeste õiguste konventsiooni peamisi tugisambaid. Vastanud leiavad, et hoolimata andmekaitseametnike, vabaühenduste, riiklike inimõiguste kaitse asutuste ja teiste isikute jõupingutustest ei

ole puuetega lastel jätkuvalt võimalust avaldada oma arvamust. Kui puuetega laste hääl ei ole kuuldav, ei võeta nende arvamusi poliitika kavandamisel arvesse ja kättesaamatud üldised teenused ei rahulda nende vajadusi. Vastanud rõhutavad, et oluline on kaasata puuetega lapsed tegevustesse, mis edendavad nende üldist osalemist kõikides eluaspektides. See on vägivalda ennetamise võtmegur ning annab neile vahendid vägivaldajuhtumite äratundmiseks ja neist teatamiseks (vt täieliku aruande punkt 2.5 ning 3. ja 4. peatükk).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

ELi liikmesriigid peaksid koostöös kodanikuühiskonna organisatsioonidega koostama asjakohased haridusprogrammid, mis suurendavad puuetega laste enesekindlust ja parandavad nende enesekehtestamist, et aidata neil riskiolukordi ja sobimatut käitumist ära tunda ning otsustada, kuidas ja kelle poole pöörduda nõu ja õiguskaitse saamiseks. Sellised programmid peaksid sisaldama suhteid ja seksuaalsust käsitlevat teavet, et puuetega lapsed oskaksid eristada sobivat ja sobimatut seksuaalset käitumist.

Liikmesriigid peaksid tagama, et vägivalda, kiusamist või laste õigustega seotud üldisi küsimusi käsitlevad haridusprogrammid on puuetega lastele olenemata nende puudest täielikult kättesaadavad ning arvestavad sugu ja muid tegureid (nt etniline päritolu ja/või rändetaust).

Liikmesriigid peaksid kooskõlas lapse õiguste konventsioonist ja puuetega inimeste õiguste konventsioonist tulenevate kohustustega tagama, et puuetega laste arvamusi võetakse nii otse kui ka neid ja perekondi esindavate organisatsioonide kaudu arvesse puuetega laste vastast vägivalda käsitlevate seaduste, poliitika, teenuste ja meetmete kavandamisel, rakendamisel ja järelevalves. ELi liikmesriigid peaksid selleks kaaluma olemasolevate konsultatsioonimehhanismide tugevdamist, näiteks puuetega lapsi ja nende esindajaid hõlmavate nõuandeorganite loomisega.

Perekondadele suunatud teenuste osutamine

Puuetega laste vastast vägivalda esineb ka kodus. Vastanud märkisid puuetega laste perekondade ja hooldajate puhul peamiste vallandavate teguritena kurnatust, läbipõlemist, majanduslikult raskest olukorda ning n-ö üksi jätmist. Vastanud juhtisid tähelepanu ebapiisavale toetusele puuetega laste perekondade ja hooldajate rahalise, füüsilise ja emotsionaalse koormuse leevendamiseks ning rõhutasid stressi vähendamise programme (nt koormuse vähendamise programmid) olulisust. Paljud märkisid, et maapiirkondades on puuetega lastele ja nende perekondadele suunatud tugiteenustest eriti suur puudus.

Vastanud leiavad, et vägivaldaga kokkupuutumine ja vägivaldale reageerimine võivad olla seotud lapse isikliku või perekondliku olukorraga, nagu vaesusrisk, ümberasunutaust või etnilisse vähemusse kuulumine või kasvamine üksikvanemaga leibkonnas. Vastanud mainivad perekondade rahalisi raskusi sageli hooletussejätmise võimaliku põhjusena ja põhivaldkonnana, milles on vaja sotsiaalset toetust. Vastanud leidsid, et allpool vaesuspiiri elavatel perekondadel on teenustest vähem teadmisi ja piiratum juurdepääs neile ning seega vähem võimalusi toetuse saamiseks.

Vastanud märkisid ka, et perekonnaliikme, eriti lapse puudega kaasneb mõnikord süütunne ja pettumus ning puuet võidakse pidada tabuks. Seetõttu ei ole perekonnaliikmed varmad kasutama tugiteenuseid kurnatuse või läbipõlemise vältimiseks (vt täieliku aruande punktid 3.2, 3.3, 4.3 ja 4.6).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

ELi liikmesriigid peaksid tagama lastekaitseteenuste osutamiseks vajaliku koolituse ja vahendid, et ennetada hülgamist ja aidata perekondadel tagada puuetega laste jäämist oma perekonna juurde, kaitstes samal ajal lapse parimaid huve. Selleks peaksid lastekaitseteenuste osutajad pakkuma sihipärast teavet, suuniseid, nõustamist, vastastikust toetust ja perekondade koolitust ning otsest ja kaudset rahalist toetust, mis vastab puuetega laste ja nende perekondade vajadustele. Vanematele ja teistele hooldajatele tuleks pakkuda taskukohaseid hoolduskoormuse vähendamise programme, et hoida ära kurnatusest tingitud läbipõlemist või hooletussejätmist.

Liikmesriigid peaksid tagama, et lastekaitseteenuste osutajad tunnistavad puuetega laste riskide mitmetahulisust ning tegelevad nendega näiteks riskide varajase tuvastamise ja laiaulatuslike perekonnakesksete tugiteenuste kaudu. Erilist tähelepanu – sealhulgas lapsi ning puuetega lapsi ja täiskasvanuid esindavate organisatsioonide teavitustegevuse kaudu – tuleks pöörata sisse-rännanud ja üksikvanemaga peredele, vaesusriskis või muus haavatavas olukorras olevatele peredele ning maapiirkondades elavatele peredele, sest nad ei pruugi olla kättesaadavast toetusest teadlikud.

Kaasava hariduse ja kõikides eluaspektides teistega võrdsel alusel osalemise tagamine

Vastanud märgivad, et puuetega lapsed on nii eakaaslaste kui ka õpetajate poolt koolis toime pandava kuritarvitamise suhtes haavatavamad. See peegeldab asjakohaste mehhanismide puudumist kaasamise tagamiseks tavakoolides, õpetajate ebapiisavat koolitust ja tugevate ennetusmehhanismide puudumist. Vastanud märkisid puuetega laste laialdast kiusamist ja muid varjatuid vägivallavorme, nagu tõrjumine ja eraldamine. Uuring näitab, et liikmesriigid rakendavad koolikiusamise vastu mitmesuguseid vahendeid ja need peaksid puuetega lastega rohkem arvestama.

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikkel 24 peegeldab osalisriikide selget pühendumust puuetega lapsi kaasava haridussüsteemi tagamisele ja kohustab riike pakkuma vajalikku toetust, et hõlbustada nende laste täielikku ja võrdset osalemist hariduses. Paljud vastanud märkisid siiski, et kaasava hariduse saavutamisel esineb raskusi, ning väitsid, et kõikidele lastele (sh puuetega lastele) turvalise keskkonna loomiseks tavakoolis on vaja asjakohast toetust, mis võimaldab tõelist osalemist, mitte üksnes integreerimist (vt täieliku aruande punktid 3.3, 4.2 ja 4.4).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

ELi liikmesriigid peaksid tagama, et koolid pakuvad turvalist ja toetavat keskkonda, kus kehtib nulltolerants igasuguse vägivalla suhtes, ja on sisse seadnud tõhusad mehhanismid, et reageerida esimesele vaenulikkuse märgile. Kiusamisvastased tegevuspõhimõtted ja menetlused peaksid konkreetset hõlmama puuetega lapsi.

Liikmesriigid peaksid tagama, et kõik õpetajad, tugitöötajad ja teised haridustöötajad omavad vajalikke oskusi ja vahendeid koolikeskkonnas aset leidvate puuetega laste vastase vägivalla juhtumite tuvastamiseks ning neile reageerimiseks. Haridusasutused võiksid kaaluda lapse õiguste lisamist õpetajate koolituskavadesse, keskendudes eriti puuetega lastele. Nad peaksid tegelema ka vägivalla märkamist ja varajast sekkumist käsitleva asjakohase koolituse puudumise või vähesusega.

Riiklikele inimõigusemehhanismidele – sh võrdõiguslikkuse asutustele, riiklikele inimõiguste kaitse asutustele ja lasteombudsmanidele – tuleks anda pädevus ja vahendid ning neid tuleks julgustada, et nad teostaksid puuetega laste haridusalaste õiguste järelevalvet ja suurendaksid sellekohast teadlikkust ning uuriksid vägivalla, tavakooli vastuvõtmisest keeldumise ja puuetega laste kiusamise juhtumeid ja võtaksid asjakohaseid järelmeetmeid.

Lapsi ning puuetega lapsi ja täiskasvanuid esindavaid organisatsioone tuleks julgustada puuetega lapsi ja nende perekondi toetama, et tagada nende kaasamine haridusse, ning nad peaksid välja töötama ja korraldama hariduskampaaniad, mida viivad koolides läbi puuetega isikud ja eeskujud. Selliste meetmete tõhusust aitaks suurendada pöördumine koolide juhtkonna poole, et anda teavet ja teadmisi eri vormis ja raskusega puuetega laste konkreetsete toetusvajaduste kohta.

Hoolekandeesutuste rolli vähendamiseks tehtavate jõupingutuste suurendamine ja nende järelevalve tugevdamine

Usaldusväärsed andmed eri hoolekandeesutustes elavate laste täpse arvu kohta puuduvad, kuid hinnanguliselt elab kogu ELis hoolekandeesutustes umbes 150 000 last. Liikmesriigid on viimastel aastatel teinud edusamme, minnes hoolekandeesutustel põhinevatelt hooldussüsteemidelt järk-järgult üle perekonnapõhisele hooldusele. Puuetega laste suunamine hoolekandeesutustesse on siiski jätkuvalt probleem, nagu on korduvalt rõhutanud lapse õiguste konventsiooni ja puuetega inimeste õiguste konventsiooni komiteed. Hoolekandeesutusse suunamine suurendab laste hooletussejätmise ja vaimse, füüsilise või seksuaalse vägivalda ohvriks langemise riski ning osa vastanuid peab seda eraldiseisvaks vägivaldavormiks. Lisaks ei hõlma hoolekandeesutuste personali kontroll liikmesriikides alati kõiki ametirühmi ja selle sagedus ei ole seadusega kindlaks määratud. Vastanud leidsid, et vägivald ja hooletussejätmine võivad hoolekandeesutustes hõlpsasti varjatuks jääda. Nad kritiseerisid järelevalvemehhanisme piisava ranguse puudumise pärast, märkides, et hoolekandeesutuste kontroll ei ole sageli süstemaatiline ning on pigem reaktiivne kui ennetav, toimudes näiteks alles pärast hoolekandeesutuses aset leidnud kuritarvitamise või surmajuhtumite kajastamist meedias. Osa vastanuid väitis ka, et teatavad järelevalveasutused ei ole pädevad või sõltumatud.

Muudest probleemidest töid vastanud esile töötajate töötingimused, mis põhjustavad läbipõlemist, ning ebapiisava, juhusliku ja sageli mittekohustusliku koolituse.

Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide õigusaktide pakett aastateks 2014–2020 tõi kaasa olulised muudatused, mis seavad esikohale hoolekandeesutuste rolli vähendamise ja puuetega inimeste õiguste konventsiooni järgimise. Sotsiaalse kaasatuse edendamise ning vaesuse ja diskrimineerimise vastu võitlemisega seotud kriteeriumid – nn eeltingimused, mida liikmesriigid peavad Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest toetuse saamiseks täitma – on eriti olulised ja hõlmavad „meetmeid üleminekuks institutsioonilistelt hooldusteenustelt kogukonnapõhisele hoolekandestruktuurile“ (vt täieliku aruande punktid 3.2 ja 3.3).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

Liikmesriigid peaksid kaaluma laste – eriti alla kolmeaastaste laste – hoolekandeesutustesse paigutamise keelustamist olenemata nende puude liigist või raskusest, nagu on sätestatud ÜRO laste alternatiivse hoolduse suunistes. Liikmesriigid peaksid eraldama vahendeid puuetega laste viivitamatuks deinstitutsionaliseerimiseks ja täielikuks ühiskonda kaasamiseks. ELi liikmesriigid peaksid seoses sellega kasutama ELi struktuuri- ja investeerimisfonde, et toetada nii puuetega lapsi kui ka nende perekondi üleminekul institutsioonilistelt hoolduselt perekonnapõhisele hooldusele.

Liikmesriigid peaksid tugevdama hoolekandeesutuste ning muude kinniste asutuste järelevalvet ja kontrolli, et võidelda hooletussejätmise, väärkohtlemise ja muude vägivallavormide vastu. Hoolekandeesutuste rolli vähendamisel (mida rahastatakse osaliselt ELi struktuuri- ja investeerimisfondidest) on see eriti oluline. Järelevalve peaks olema sõltumatu, piisavate vahenditega ning hõlmama korrapäraseid ja ette-teatamata kontrole.

Sihipäraste vahendite väljatöötamine, piisavate vahendite eraldamine ja inimressursside suutlikkuse parandamine

Uuring viitab sellele, et olemasolevad riiklikud õiguse- ja poliitikaamistikud suudavad puuetega laste vastase vägivalda vastu võidelda üksnes juhul, kui nende rakendamiseks tagatakse piisavad vahendid. Vastanud märgivad takistustena puuetega laste vastase vägivalda tõhusal käsitlemisel ülekoormatud ja koolituseta töötajaid, töötajate läbipõlemist, vahendite puudumist ja probleemseid töötingimusi.

Vastanud leiavad, et lisaks puuetega lastega igapäevaselt kokku puutuvatele spetsialiseerunud ekspertidele tuleks puuetega laste õiguste, olemasolevate suhtlusmeetodite ning puuetega laste vastase vägivalda tuvastamise, sellele reageerimise ja sellest teatamise alast koolitust pakkuda üldisi teenu-seid osutavatele spetsialistidele, näiteks arstidele, õdedele ja õpetajatele.

Vastanud peavad seaduste ja poliitika rakendamisel põhiprobleemiks praktiliste suuniste ja abivahendite puudust. Need peaksid olema suunatud eri spetsialistidele ja täpselt selgitama, kuidas vägivaldale ära hoida ja vägivallale reageerida.

Euroopa Liit on kehtestanud ELi rahastamiskavad – nagu õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programm aastateks 2014–2020, millega asendati 2013. aastal Daphne –, et toetada teadusuuringute, koolituse, suuniste väljatöötamise ja hea tava vahevastase seotud toetustegevust, sealhulgas lastevastase vägivalla vastu võitlemise valdkonnas. Vastanud tunnistavad, et neil rahastamiskavadel võib olla riiklikul tasandil positiivne mõju (vt täieliku aruande punktid 2.3, 4.4 ja 4.6).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

ELi liikmesriigid peaksid hõlbustama puuetega laste vastase vägivalla ärahoidmist käsitlevate olemasolevate õigusaktide ja poliitika tõhusat rakendamist, töötades välja praktilised suunised, protokollid ja koolitused, et võimaldada spetsialistidel puuetega laste vastast vägivaldale märgata, ohvreid ja nende perekondi asjakohaselt toetada ning tagada kohtumõistmine õigusrikkujate üle. Selliseid vahendeid peaksid ühiselt välja töötama puuetega lapsed ja täiskasvanud ning nende perekondi esindavad organisatsioonid ning nende rakendamist tuleks toetada vajalike inimressursside ja rahaliste vahenditega.

Liikmesriigid peaksid läbi vaatama puuetega lastega töötavatel spetsialistidel nõutavad kvalifikatsioonid ja nende töötingimused, et tagada lastevastase vägivalla ärahoidmiseks ja sellele reageerimiseks vajalike oskuste ja aja olemasolu.

Liikmesriigid peaksid ette nägema kohustusliku koolituse spetsialistidele, kes võivad oma töös kokku puutuda puuetega lastega. Selline koolitus peaks põhinema vajaduste süstemaatilisel hindamisel ning hõlmama õigus- ja poliitikaräämistikku, stressijuhtimist ning vägivalla märkamist ja vägivallast teatamist. Koolitus peaks käsitlema ka seda, kuidas lastega, sealhulgas kuulmis-, kognitiivse, kõne-, intellekti- või psühhosotsiaalse puudega lastega suhelda. Koolitus peaks olema suunatud eri spetsialistidele, sealhulgas õpetajatele ja teistele haridustöötajatele, arstidele, õdedele ja teistele tervishoiutöötajatele ning lastele eri- ja üldiste teenuste osutajatele ja hooldustöötajatele.

Välja tuleks töötada suunised ja vahendid puuetega lastega töötavatele spetsialistidele ja üldisi teenuseid osutavatele töötajatele – näiteks tervishoiu- ja haridustöötajatele –, et anda selgeid juhtnööre kohustuste, ennetuse, edasisuunamise ja vägivallakahtluse korral võetavate meetmete kohta.

Sotsiaalsel kaasamisel jätkusuutlike ja käegakatsutavate tulemuste saavutamiseks peaksid liikmesriigid kasutama kättesaadavaid ELi rahastamisvahendeid, nagu Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid ning õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programm, eesmärgiga töötada välja kogukonnapõhised teenused lastele ja nende perekondadele ning suurendada üldsuse teadlikkust.

Euroopa Komisjon peaks tagama, et rakendatakse ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee lõppjärelused Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kohta. Neis soovitatakse Euroopa Liidul tugevdada Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide raha kasutamise järelevalvet, et neid kasutataks ainult puuetega inimestele suunatud tugiteenuste väljatöötamiseks kohalikes kogukondades, mitte hoolekandeesutuste taasarendamiseks või laiendamiseks, ning peatada, tühistada ja tagasi nõuda maksed, kui rikutakse kohustust austada põhiõigusi.

Andmete kogumine

Uuring näitab suuremat teadlikkust puuetega laste vastasest vägivallast ning lapse õiguste konventsiooni ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga kehtestatud õiguslikest kohustustest, kuid usaldusväärseid andmeid olukorra kohta ELis on endiselt vähe. Vastanud leiavad, et puuetega laste vastase vägivalla ulatust, vorme ja omadusi käsitleva teabe puudumine takistab sihipärase poliitika ja programmide väljatöötamist. Asjakohaste andmeteta ei tea teenuseosutajad puuetega laste vajadusi, millega kaasneb risk, et need jäävad kättesaamatute ja vajadustele mittevastavate teenuste tõttu rahuldumata.

Uuring näitab ka, et osa riike kogub andmeid puuetega inimeste vastase vägivalla kohta, kuid ei filtreeri andmeid vanuse põhjal, samal ajal kui teised koguvad andmeid lastevastase vägivalla kohta üldiselt, kuid mitte puude olemasolu kohta. See kehtib nii ametlike riiklike allikate kui ka kodanikuühiskonna kogutud teabe kohta.

Vastanud rõhutasid, et kui puuetega laste olukorda käsitlevad andmed ja uuringud on kättesaadavad, tuleks teha jõupingutusi tulemuste laialdaseks

levitamiseks kõikidele asjaosalistele, et käivitada tõendus põhiseid reforme ja sihipäraseid meetmeid (vt täieliku aruande punktid 2.4 ja 4.2).

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti arvamused

EL ja liikmesriigid peaksid kooskõlas oma rahvusvahelisest õigusest tulenevate kohustustega koguma liigendatud statistilisi ja uuringuandmeid, mis võimaldaksid neil välja töötada ja rakendada puuetega laste vastase vägivalda ärahooldmise ja selle vastu võitlemise poliitikat. Liikmesriigid, kes juba koguvad lastevastase vägivalda andmeid, peaksid tagama, et need andmed on asjakohaselt liigendatud ja juurdepääsetavas vormingus. Andmed peaksid hõlmama vähemalt puuetega laste vastase vägivalda teatatud juhtumeid ja juurdlusi, kohtumenetlusi ning osutatud kaitseteenuseid käsitlevat teavet. Andmetest peaks olema näha vägivalda liik (sh kas tegemist oli diskrimineeriva või eelarvamusliku vägivaldaga), õigusrikkuja, puude liik (sh liit- või raske puue) ning muud ohvri tunnused, nagu sugu, ümberasunuseisund ja sotsiaal-majanduslik taust, et ilmneksid suundumused ja teave puuetega laste allrühmade kohta.

Liikmesriigid peaksid koguma ja avaldama ka liigendatud andmeid kriisi- ja lasteabitelefoni ning ohvriabiteenuste toimimise kohta.

Liikmesriigid võiksid kaaluda sellise andmebaasi loomist, mis sisaldab avalike teenuste ning kodanikuühiskonna organisatsioonide, sealhulgas puuetega inimeste organisatsioonide ja ohvrite tugisorganisatsioonide kaudu kättesaadavaid eri toetusi. Selle andmebaasi kaudu võiks saada ka olemasolevaid abivahendeid, näiteks koolitus- või teavitumaterjale.

Liikmesriigid võiksid kaaluda FRA toetusel põhiõiguste näitajate väljatöötamist, mis võivad toetada puuetega laste vastast vägivalda käsitleva poliitika ning meetmete rakendamise järelevalvet ja hindamist.

Puuetega lastel esineb põhiõiguste kasutamisel olulisi takistusi. Nad on sageli ühiskonnast kõrvale jäetud, elades mõnikord oma perekonnast kaugel. Nad ei saa ka juurdepääsu põhi-teenustele, nagu tervishoid ja haridus, kogevad häbimärgistamist ja diskrimineerimist ning seksuaalset, füüsilist ja psühholoogilist vägivalda. Rahvusvaheline, liidu ja riiklik õigus tunnustavad õigust kaitsele kõikide vägivallavormide eest. Kuid isegi kaitsemeetmete olemasolu korral on puuetega tütarlastel ja poistel kogu Euroopa Liidus oma eakaaslastega võrreldes suurem tõenäosus kogeda koolis, kodus või hoolekandeesutustes vägivalda, seksuaalset kuritarvitamist või kiusamist ning nad puutuvad sageli kokku ka nende puudega seotud vägivallaga.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet uuris olulist, kuid vähe kajastatud puuetega laste vastase vägivalla teemat, analüüsis olemasolevaid dokumente ja korraldades vestlusi teadlike sidusrühmadega. Uuringu tulemusi kajastab käesolev aruanne. Selles tutvustatakse asjakohaseid rahvusvahelisi ja Euroopa norme ning antakse ülevaade puuetega laste vastast vägivalda käsitlevatest riiklikest õigusaktidest ja poliitikast. Aruandes uuritakse ka sellise vägivalla ulatust ja erinevaid põhjuseid, kohti ja vorme ning tutvustatakse selle ärahoidmise meetmeid ja algatusi..

Lisateave

FRA täielik aruanne *Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU* (Puuetega laste vastane vägivald: õigusaktid, poliitika ja programmid Euroopa Liidus) on avaldatud veebilehel <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/violence-children-disabilities-eu>.

Vt ka teisi FRA väljaandeid selles valdkonnas:

- FRA (2015), Focus paper, *Equal protection for all victims of hate crime – The case of people with disabilities*, Viin, FRA, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-focus-03-hate-crime-disability_en_o.pdf (kättesaadav inglise keeles);
- FRA (2015), *Lapsesõbralik õigusemõistmine – spetsialistide seisukohad ja kogemused*, Luxembourg, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_et.pdf (kättesaadav ELi ametlikes keeltes);
- FRA (2015), *Mapping of child protection systems* (veebis), <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection> (inglise, prantsuse ja saksa keeles).

Ülevaade FRA puuetega inimeste alasest tegevusest on kättesaadav aadressil <http://fra.europa.eu/en/theme/people-disabilities> ja lapse õiguste alasest tegevusest aadressil <http://fra.europa.eu/en/theme/rights-child>.

Väljaannete talitus

© Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, 2015
Photo: © Shutterstock

Print: ISBN 978-92-9491-255-8; doi:10.2811/400556
PDF: ISBN 978-92-9491-250-3; doi:10.2811/043065

FRA – EUROOPA LIIDU PÕHIÕIGUSTE AMET

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viin – Austria
Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency